

A közigazgatási választások eredményei*

A) A megyei választások

I.

Az 1929. augusztus 3-án kihirdetett közigazgatási törvény¹ értelmében *Románia területe közigazgatási szempontból megyékre oszlik föl, s a megyék községekre. Több megyének társulása eredményezi az általános megyeszövetséget.* (1. §)

A községek viszont városi és vidéki községekre oszlanak. (3. §)

A városi községek (comunale urbane) - mint a törvény által ilyeneknek minősített népességi központok - ismét két csoportba oszlanak: 1. a városok (orase) és 2. a törvényhatóságok (municipii). (4. §)²

*A vidéki községek (comunale rurale) ismét kétfélek: 1. egy faluból, vagy 2. több falu összetételéből állók.*³

Ennek a közigazgatási tagozatnak a vázolása és ismerete azért bír jelentőséggel, mert mindegyiknek más és más a szervezete. Elhatározó szerveik a tanácsok, melyeknek választott és jogszerinti tagjai vannak.

Ezeknek a tanácsoknak a választása folyt le most, s mert a tanács tagjainak mandátuma öt évre szól, s ezenfelül hatáskörük felőleli kisebbségi életmegnyilvánulásunk összességét, érthetően nagy jelentőségű kérdése kisebbségi politikánknak, hogy a magyarság ezekbe a tanácsokba számarányának megfelelő számba jusson be, mert csak így áll módjában érvényt szerezni egy olyan közigazgatásnak, amely - eltérően az eddigitől - kisebbségi életünk valódi érdekeire is tekintettel van.

II.

Folyó év február hó 5-én történt meg országszerte a *megyei tanácsok* tagjainak megválasztása.

A megyei tanácsot - amelyre mint elhatározó szervre van bízva a megye közigazgatása - általános, egyenlő, közvetlen, titkos, kötelező, szavazólapokkal folyó s az aránylagos képviselő alpjára helyezkedő szavazással választják. (365. §) Megválasztása végett az egész megye egyetlen választókerületet alkot, melyet a megyei választási hivatal elnöke (a törvényszék főelnöke) legfeljebb 2 ezer választót magába foglaló szavazóközetekre (sectiuni de vot) oszt. A központi választási hivatal összegezi és hirdeti ki az eredményt. (368. §)

A szavazás napja előtt legalább 8 szabadnap közbevetésével kell az ajánló listákat benyújtani a törvényszéki elnöknel a Tv. 390. §-ában előírt módon. A beterjesztett listák alapján készített el a törvényszéki elnök a szavazólapokat. Maga a szavazás ugyanúgy történik, mint a parlamenti választások alkalmával. A szavazás lezárása után az illető szavazóközetben az eredmény megállapítása következik, melyről jegyzőkönyvet vesznek fel, s azokat a megyei választási hivatalhoz juttatják, mely összegezi a szavazatokat, s kihirdeti az eredményt. Ha több jelölőlista adatott be, a mandátumok szétosztása olyan arányban történik, amilyen arány van az egyes listákra adott szavazatszám és az összes leadott szavazatszám között. Azonban a kisebbségben maradt listának legalább 20%-os szavazatszámot kell elérnie, hogy a szétosztásra kerülő mandátumokból részesedhessen. Az egyes listák közötti arányt százalékszámokban állapítják meg. A félszázalékon aluli töredékek nem jönnek figyelembe, az ezen felüliek egész százaléknak számítanak. A megbízásban részesülő lista azon jelöltjeit, akik be nem jutottak, helyettes tagoknak (supleant) nyilvánítják, s előálló üresedés esetén a sorrend szerint első helyen álló helyettes tagot hívják be. Ha ugyanazon listán már nincs több behívható helyettes tag, az illető tanács tag helye üresen marad, mert más lista helyettes tagjait behívni nem lehet. (402. §)

A megyei választott tanácsosok száma a népesség aránya szerint igazodik, mely népességi arányt nemre, korra vagy néperedetre való tekintet nélkül kell számítani. Ebbe a számításba a törvényhatóságok (ti. tvhj. városok) népessége nem foglaltatik bele.

A tanácsosok száma 42 azokban a megyékben, amelyeknek 400 ezernél több a lakója; 36 a 200 ezernél nagyobb lakosságú s 30 a többi megyéknél. (197. §)

Erdély-Bánságban 42 választott tagja csak 2 megye tanácsának van: Bihar és Temes-Torontál megyéknek; 36 választott tagból áll: Alsóféhér, Kolozs, Hunyad, Szilágy, Szatmár, Szolnok-Doboka (Szamos), Maros-Torda, Arad és Szörény megyék, összesen 9 megye tanácsa; a többi 12 megye tanácsa 30 választott tagból áll.

A jogcím alapján való tagok vagy határozathozatali szavazati joggal (primar, a mezőgazdasági és a kereskedelmi kamarai elnök), vagy tanácskozási joggal bírnak (a felsorolt szolgálati ágak főnökei, a román nemzeti egyházak esperesei, kiknek a megyei

székhelyvárosban van székhelyük, valamint a megye területén a legnagyobb hívőszámmal rendelkező kisebbségi egyháznak legmagasabb rangú képviselője). A jogcím alapján való tagokat a kormányigazgató (director ministerial local) jelöli ki. (198. és 199. § §)

A megbízatás időtartama úgy a választott, mint jogcím alapján tagokra öt év. (200. §)

III.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján a megyei tanácsválasztás eredményeit az alábbiakban állapíthatjuk meg:

Erdély-Bánságban 768, Besszarábiában 318, Bukovinában 156 és az Ókirályságban 1122, összesen 2364 megyei tanácstagot választottak.

Az Erdély-Bánságban választott 768 megyei tanácstag közül a Nemzeti Parasztpártnak a kisebbségekkel kötött választási egyezményes listája alapján 688 tag került be a megyei tanácsokba, 70 tagsági hely jutott az Országos Magyar Párt önálló listáinak és 10 az önálló német listának.

Erdély-Bánság 23 megyéjében a választói névjegyzékbe fölvetett választók száma 1347235 volt, a kifejezésre juttatott szavazatok száma pedig 999940, vagyis a választók 74,2%-a szavazott. A kifejezésre juttatott szavazatok közül 35149 (3,6%) esik a megsemmisített, 8711 pedig (0,9%) az érvénytelen szavazatok csoportjába. Ezek levonásával tehát az érvényes szavazatok száma 956080.

A Nemzeti Parasztpárt (Kormánypárt) Erdély-Bánságban összesen 741113 szavazatot nyert (77,5%), melyekből 60 592 szavazat esik a nem paktumos kormánypárti listákra (Háromszék, Fogaras, Hunyad, Kolozs és Udvarhely megyékben), 680521 szavazat pedig az ún. paktumos listákra. A Liberális Párt erdély-bánsági szavazatainak száma 106213 (11,1%), az Országos Magyar Párt 4 helyen benyújtott önálló listára 54974 szavazatot (5,7%), Lupu Parasztpártja 7068 szavazatot kapott (0,7%), a Német Párt 8065 szavazatot (0,8%), a többi független pártalakulatok (így a párton kívüli Hollinger-féle sváblista Temes-Torontál megyében, az Agrárlista Temes-Torontál és Szörény megyékben, a Dissidens Agrárlista Beszterce-Naszód megyében, az Averescu-lista Alsófehér és Brassó megyékben, valamint a Polgári lista Hunyad megyében) együtt 38 698 szavazatot nyert (4,2%).

Mindenekelőtt tegyük vizsgálat tárgyává az Országos Magyar Párt által 4 megyében benyújtott önálló listákra esett szavazatok eredményét.

Legtöbb szavazatot kapott az Udvarhely megyében benyújtott magyarpárti lista, ahol 77,7%-os többséget ért el. A választók névjegyzékébe fölvetett 35 934 választó közül érvényes szavazattal leszavazott 27188, s ezek közül a magyarpárti önálló listára 21741, a kormánypárti listára pedig 5447. Hogy ebben a - román hivatalos adatok szerint is - 93%-os magyarságú megyében a kormánypárti listájára ilyen nagy számú szavazatot esett, ezt a féktelenül dühöngő választási terrornak kell tulajdonítani, amely mindent elkövetett az önálló magyar lista letörésére. Ez a terror nyilvánul meg a választás eredményének kihirdetésekor is, midőn a választási elnök - jóllehet a kormánypárti listára esett szavazatok aránya nem érte el a 20%-ot, mégis úgy hirdette ki az eredményt, hogy a 30 megyei tanácstagságból csak 24 jut a Magyar Pártnak, 6 pedig a kormánypárti listának. A választás ilyen eredményét a Magyar Párt petícióval támadta meg, mely még máig sem nyervén jogerősen elintézését, az Udvarhely megyei tanács nem alakulhatott meg.

Háromszék megyében az önálló magyarpárti lista 73,5%-os többséget ért el. A választók névjegyzékébe fölvetett 38 438 választó közül érvényes szavazattal 25 477 szavazó adta le szavazatát, ezek közül az önálló magyarpárti listára 19 742, a kormánypárti listára 4594, a liberális listára pedig 1141. A választási terror ebben a székely megyében is féktelenül dühöngött. Mind a 30 tagságot elnyert magyarpárti eredményt ugyancsak petícióval támadták meg, melynek jogerős eldöntéséig a tanács megalakulni nem tud.

Kolozs megyében 63 167 választó mindössze 38 676 érvényes szavazatot adott le. A kormánypárti lista 26 321, az önálló magyarpárti lista 9916, a liberális párti lista pedig 2439 szavazatot nyert. Így a 36 megyei tanácstagságból a magyarpárti lista - a maga 24,7%-os eredményével - 10 helyet szerzett a magyarságnak.

Fogaras megyében az önálló magyarpárti lista mindössze 3575 szavazatot nyert, a kormánypárti lista 13 342 és a liberális párti lista 2732 szavazatával szemben, s mert nem sikerült elérnie a leadott szavazatok 20%-át, teljesen kibukott, s így a Fogaras megyei magyarság, mely e megye lakosságának majdnem 6%-át teszi, a megyei tanácsban teljesen képviselő nélkül maradt.

E három megyében tehát - amennyiben a még jogerősen el nem intézett kontesztációk eredményeként az Udvarhelyt jogszerűen megillető 30 helyet megkapja a magyarság, továbbá a Háromszék megyei választás ellen a kormánypárt részéről benyújtott kontesztációt elutasítja a végső fórum is - az önálló magyarpárti listák alapján összesen 70 tagsági helyet szerzett a magyarság a megyei tanácsokban.

Erdély és Bánát többi 19 megyéjében a magyarság a többi kisebbséggel együtt a kormánypárt (Nemzeti-Parasztpárt)-tal kötött választási egyezményt, s Csík megyét kivéve - ahol egyetlen listaként az egyezményes (kormánypárti és magyarpárti) listát nyújtották be, s így azt szavazás nélkül megválasztottak is deklarálták - mindenütt az egyezményes listákra adta le szavazatát.

Az egyezményes listák alapján az Országos Magyar Pártba tömörült magyarság az egyes megyékben az alábbi eredményt érte el, s az alábbi számú képviselőhöz jutott:

Alsófehér megyében	36 helyből elnyert	3 helyet
Arad megyében	36 helyből elnyert	6 helyet
Beszterce Naszód megyében	30 helyből elnyert	1 helyet
Brassó megyében	30 helyből elnyert	6 helyet
Bihar megyében	42 helyből elnyert	14 helyet
Csík megyében	30 helyből elnyert	24 helyet
Hunyad megyében	36 helyből elnyert	3 helyet
Kis-Küküllő megyében	30 helyből elnyert	6 helyet
Máramaros megyében	30 helyből elnyert	2 helyet
Maros-Tordában	36 helyből elnyert	12 helyet
Nagy-Küküllőben	30 helyből elnyert	3 helyet
Szatmár megyében	36 helyből elnyert	12 helyet
Szeben megyében	30 helyből elnyert	? helyet
Szilágy megyében	36 helyből elnyert	11 helyet
Szolnok-Dobokában	36 helyből elnyert	12 helyet
Torda-Aranyosban	30 helyből elnyert	6 helyet
Temes-Torontálban	42 helyből elnyert	3 helyet

Szörény megyében	36 helyből elnyert	1 helyet
Krassó megyében	30 helyből elnyert	- helyet
Összesen	642 helyből elnyert	125 helyet, vagyis a helyek 19,5%-át

Az önálló listák alapján szerzett 70 tagsági hellyel együtt a magyarság összesen 195 helyet nyert a 768-ból, vagyis elnyerte a tagsági helyek több mint egynegyedét, pontosan 25,4%-át.

Kétségtelen, hogy a magyarság választási kartell nélkül erősebben érvényesülhetett volna egyes megyékben, számarányának megfelelően, de éppen az önálló választási listák esete mutatja, hogy csak a legnagyobb küzdelem révén, és az így elért eredmények elé még utólagos nehézségek is tornyosulnak.

B) A községi választások⁴

I. A vidéki községekben

A vidéki községekben (comunale rurale) a községi tanács választása 1930. február 11. - március 14. közötti időben történt meg. Az Erdélyben lévő, összesen 4210 vidéki község elhatározó szerveinek (községi tanács, falutanács) választási eredményeiről teljesen összefoglaló és részletező adatokat nemcsak hivatalos és félhivatalos források, hanem a napilapok sem közöltek, közvetlen adatgyűjtést pedig meg sem kíséreltünk. A vidéki községek tanácsválasztási eredményét, s azokban a magyarság részesedési arányát nem áll tehát módunkban ismertetni.

Nem mulaszthatjuk el azonban ezt az alkalmat arra fölhasználni, hogy rá ne mutassunk azokra a változásokra, amelyeket az erdélyi vidéki községek számában az új közigazgatási beosztás⁵ előidézett. Az 1925. évi közigazgatási reform Erdély 23 vármegyéjében 4005 községet állapított meg, nem téve közöttük semmi különbséget. Ezzel szemben az 1929. évi közigazgatási beosztás a vidéki községeknek 5 csoportját különbözteti meg, s a 23 erdélyi megyében 27 külvárosi községet (comune suburbane), 3733 egy faluból álló községet (comună rurală formată dintr-un singur sat), 120 több faluból álló községet (din mai multe sate), 293 falutanáccsal rendelkező kislel (sate cu consilii sătești), 37 falugyűléssel bíró kislel (sate cu adunare sătească) különböztet meg, s így a vidéki községek száma összesen 4210.

Az alábbi összefoglaló táblázatból igen tanulságos adatok olvashatók ki.

Megye	A vidéki községek száma 1925-ben	Az 1929. évi új közigazgatási beosztás					Összesen
		Külvárosi	Egy faluból álló	Több faluból álló	Falutanáccsal	Falugyűléssel	
		község			kislel		
Alsófehér	140	16	138	-	-	-	154
Arad	195	-	222	2	3	1	228
Bihar	416	-	418	-	-	-	418

Brassó	48	-	45	1	3	-	49
Krassó	129	2	122	-	-	-	124
Csík	54	4	53	-	-	-	57
Kolozs	226	-	220	4	9	-	233
Fogaras	79	-	88	-	-	-	88
Hunyad	415	1	413	-	-	-	414
Máramaros	56	1	50	3	7	-	61
Maros-Torda	237	-	248	-	-	-	248
Beszterce-Naszód	110	-	109	-	-	-	109
Udvarhely	140	-	17	35	86	36	174
Szilágy	267	-	284	-	-	-	284
Szatmár	207	-	211	-	-	-	211
Szörény	224	2	127	42	97	-	268
Szeben	87	-	87	-	-	-	87
Szolnok-Doboka	261	-	261	-	-	-	261
Nagy-Küküllő	117	-	108	-	-	-	108
Kis-	135	-	134	-	-	-	134

Kükküllő							
Temes-Torontál	237	-	240	-	-	-	240
Háromszék	97	-	16	33	88	-	137
Torda-Aranyos	128	1	122	-	-	-	123
Összesen	4005	27	3733	120	293	37	4210

A magyar lakosságú erdélyi megyék közül legszembetűnőbb Udvarhely és Háromszék új községi szervezete. *Udvarhely* megyében az eddig volt 140 egyenrangú községet 174-re szaporította ugyan a reform, de ezek közül mindössze 17 az egy faluból és 35 a több faluból álló, viszont 86 falutanáccsal és 36 falugyűléssel rendelkező község lett szervezve; *Háromszék* megyében viszont az eddig volt 97 községet 137-re növelte, de csak 16-ot hagyott meg egy faluból állónak, 33 község több faluból van összetéve, és 88 a falutanáccsal rendelkező kisfalu.

II. A városokban

a) Általános megállapítások

1. Az új közigazgatási beosztás a városoknak (comune urbane) 3 csoportját így alakította ki:

Törvényhatósági jogú város ⁶ (municípium)	8
Megyeszékhelyű város ⁷	15
Nem megyeszékhelyű város ⁸	26
A városok összes száma	49

2. A városi tanácsok választott és jogszerinti tagokból állanak. (73. §) A *választott tagokat* általános, egyenlő, közvetlen, titkos és lajstromos szavazással választják, az aránylagos képviseltetés elve alapján. (74. §) A választott tanácsosok *száma* a 100 ezer léleknél népesebb municípiumokban: 36; az 50 ezer főnél népesebb municípiumokban: 32; azokban a városokban, melyeknek legalább 25 ezer lakosa van: 24; a 10 ezer főnél népesebb városokban: 18; az összes többi városokban pedig: 16. (75. §)

A *jogszerinti tanácstagok*, kiknek döntő szavazata van, a következők:

a) Az egyetem rektora vagy a helybeli főiskola vezetője.

b) Az állam helybeli iskoláinak egy-egy képviselője, úgy az elemi, mint a középfokú oktatás (gimnáziumok, tanítóképzők, középfokú szakiskolák) részéről, továbbá a helybeli legnagyobb számú népkisebbség nyilvánossági jogú magán középiskoláinak egy képviselője. Az iskolaképviselőket az illető tantestületek jelölik ki.

c) A román nemzeti egyházaknak egy-egy képviselője, továbbá a helybeli legnagyobb hívőszámú kisebbségi egyház egy képviselője. Az egyház képviselőit az illető egyháztestületek jelölik ki.

d) A helybeli kereskedelmi és ipari kamara, valamint a helybeli mezőgazdasági kamara elnökei.

e) Egy tag, akit a kereskedelmi és iparkamarai választásra jogosult helybeli kereskedő és iparosok választanak. (77. §)

A megbízatás tartama mindkét csoportnál 5-5 év. (81. §)

A városi tanács hatásköre a Tv. 104. §. 1-24. pontjaiban felsorolt községi érdekekre terjed ki, s ellenőrzési jogot foglal magában a városi közigazgatási tények fölött. (103. §)

Végrehajtó szervei: a választmány (136. §), a primár és segédprimárok.

3. Az 1930. március 14. és 16. napjain megtartott városi tanácsválasztásoknál érte el csúcspontját a választási harc. Román részről ezeket a választásokat kiváló alkalomnak tartották arra, hogy a nagy többségében magyar jellegű városoknak eddig is minden eszközzel folytatott elrománosítását egy újabb lépéssel előbbre vigyék, kisebbségi oldalról viszont önvédelmi harc indult meg a status quo fönntartása érdekében.

Az Országos Magyar Párt, hogy az egyes városok magyarságának helyi érdekei kifejezésre juthassanak, szabad kezet engedett vidéki tagozatainak abban a tekintetben, hogy önállóan, a többi kisebbséggel együtt vagy más politikai pártokkal kötött választási megegyezés alapján vegyék föl a választási küzdelmet. Egyedül a liberális és a kommunista párttal való megegyezés lehetőségét zárta ki. A pártokkal kötendő kartell esetére pedig hangsúlyozta, hogy a jelöléseknél a magyarság lélekszámaránya kell alapul szolgáljon, melynél a választott tagokon kívül a hivatalból kinevezett vagy ún. jogszerinti tagok száma is figyelembe veendő, illetőleg beszámítandó az arányszám megállapításánál.

Megállapíthatjuk, hogy az Országos Magyar Pártba tömörült magyarság a városi tanácsválasztásoknál is politikai érettségéről és összetartásáról tett tanúbizonyságot, s egy-két esettől eltekintve,⁹ a pártfegyelmet mindenben megtartotta. Ennek tulajdonítható az az eredmény, amely bár a számarányt illetően teljesen kielégítőnek nem is mondható, de országos viszonylatban és az előző közigazgatási választással szemben határozottan nagy haladást jelent.

4. Mint minden eddigi választásnál, úgy ez alkalommal is számos visszaélés történt, de ezek tekintetében is határozott enyhülés állapítható meg. Legtöbb városban a közigazgatási választások tisztasága kétségen felül áll, vonatkozik ez főleg azokra a városokra, ahol a magyarság a kormányon levő Nemzeti Parasztpárttal paktumos listát nyújtott be. Azokon a helyeken azonban, ahol a magyarság önállóan vagy kisebbségi blokkba tömörülve akart választani, a választási visszaélések súlyosak voltak. Ezek a visszaélések részint a választói névjegyzékek összeállításánál, részint a választási igazolványok kiosztásánál, továbbá magánál a választásnál ütköztek ki elég éles alakban.

A névjegyzékek összeállításánál az ilyen városokban mesterségesen apasztották a magyar, és növelték a román választók számát. Ez a különben általános jelenség, mely egyes választók kétszeres fölvétele, továbbá az eltávoztottak törlésének elmulasztása tekintetében szinte országszerte tapasztalható volt, az önálló kisebbségi lista esetén különösen hátrányosan érezette hatását. Néhány adatot sorolunk föl: *Aradon* a névjegyzékbe fölvett 13 906 választó közül 6372 csak a magyar, viszont 6814 a román; *Kolozsvárt* kb. 22 ezer névjegyzék szerinti választóból 11 867 a magyar és kb. 8 ezer a román; *Temesváron* 20 545 fölvett választóból a magyarok száma csak 3850, viszont a románoké 5502; *Csíkszeredában* a névjegyzékben 1070 választó szerepel, s 852 magyarral szemben 157 román; *Nagyszalontán* a választói névjegyzékbe fölvett 4300 lakosból magyar 2800, román 300 stb.

A választói igazolványok kiosztásánál: *Aradon* a román választóknak házhoz kézbesítették ki azokat, míg a magyar választókat napokon átácsoztatták a kivétel alkalmával. *Nagykárolyban* utólag is adtak ki választási igazolványokat arra jogosultaknak; *Csíkszeredában* a távollevő állami tisztviselőknek postán küldötték meg a választási igazolványokat, viszont a magyar választóknak csak bizonyos napokon adták ki azokat.

Magánál a választási aktusnál: *Vajdahunyadon* volt tapasztalható a legnagyobb terror. A magyarság listavezetőjének kapuját karvastagságú dróttal kötötték le, leszegezték, eltorlaszolták a választás napjának reggelén, s lehetetlenné tették, hogy lakásából kijusson; *Déván* tüntetések, fenyegetések s megfélemlítések történtek a vidéki parasztság fölvonultatásával; *Nagykárolyban* egy, a város területéhez interimár bizottsági határozattal odacsatolt román kolónia, Ianculesti választóit is leszavaztatták stb.

Maguk a választások azonban törvényszerűen lettek levezetve.

b) Az Országos Magyar Pártba tömörült magyarság hány választott tagsági helyet nyert el összesen a 49 erdélyi város tanácsában?

A tanulmány függelékét tevő táblázatból az összefoglaló adatokat kiemelve a következő megállapítást tehetjük:

1. A törvényhatósági joggal felruházott 8 városban 264 helyből elnyertünk 67-et (25,4%), jöllehet a magyarság számaránya 43%, s így 46 hellyel kevesebbet a magyarságot megillető 113 helynél.

2. A 15 megyeszékhelyű városban 316 helyből elnyertünk 88-at (27,8%), jöllehet a magyarság számaránya 35,2%, s így 23 hellyel kevesebbet.

3. A 26 többi városban pedig 430 helyből 136 helyet szerzett meg a magyarság (31,6%), jöllehet számaránya (34%) alapján 146 hely

illette volna meg, s így 10 hellyel nyert el kevesebbet.

Összefoglalva: 1010 helyből elnyert az Országos Magyar Párt összesen 291-et, vagyis a helyek 28,8%-át, amely távolról sem felel meg a 49 városban hivatalos megállapításnak, tehát a valóságban jóval kedvezőtlenebbnek föltüntetett 39%-os számarányának. Ennek a számaránynak megfelelően a magyarságot 394 hely illette volna meg, s így kevesebb helyet szerzett meg 103-mal.

c) Az Országos Magyar Pártba tömörült magyarság a 49 erdélyi városban hány választott tanácstagságot szerzett meg önálló lista alapján, kisebbségi blokkba tömörülve és a nemzeti parasztpárttal kötött választási egyezmény alapján?

Önálló listát nyújtott be a magyarság 6 városban:

1. Aradon,	ahol a 32 helyből 14-et (43%) nyert el;
2. Csíkszeredában,	ahol a 16 helyből 10-et (55%) nyert el;
3. Sepsiszentgyörgyön,	ahol a 18 helyből 10-et (56%) nyert el;
4. Székelyudvarhelyt,	ahol a 18 helyből 12-öt (67%) nyert el;
5. Vajdahunyadon,	ahol a 16 helyből 4-et (25%) nyert el;
6. Nagykárolyban,	ahol a 18 helyből 10-et (56%) nyert el.
Összesen	118 helyből 60-at (51%) nyert el.

Kisebbségi blokkba tömörülten lépett föl 3 városban:

1. Déván,	ahol 16 helyből 5-öt (31%) nyert el;
2. Máramarosszigeten,	ahol 32 helyből 7-et (37%) nyert el;
3. Szászvárosban,	ahol 16 helyből 3-at (19%) nyert el.
Összesen	64 helyből 15-öt (23,4% nyert el).

A kormányon levő Nemzeti Parasztpárttal kötött választási egyezmény alapján pedig 38 városban 794 helyből 214-et (27%) nyert el.

Ellenzéki pártokkal szerepelt végül a magyarság 2 városban.

1. Resicabányán, ahol a németekkel és ellenzéki román pártokkal együtt vette fel a küzdelmet a szociáldemokrata párt által támogatott kormánylistával szemben, azonban mind a 18 helyet a kormánypárt és a szociáldemokrata párt nyerte el.

2. Orsován (a magyarpárti tagozatot csak a választás után szervezték meg), ahol a német-sváb népközösség, zsidó és román polgárokkal együttesen alakított román polgári lista alapján a 16 helyből 10-et nyert el, melyek közül 2 a magyarságnak jutott.

d) A választási listák száma és a szavazatok megoszlása

Erdély 49 városában a különböző pártok és alakulatok által 20 különböző választási lista lett beterjesztve és került szavazás alá.

Egyetlen lista lett beterjesztve 3 városban: Nagyenyeden, Erzsébetvároson és Bánffyhunyon. Ezekben a városokban nem is volt szavazás. Felsőbányán sem került választásra sor, mert a kormánypárti-magyar paktumos listával szemben benyújtott liberális párti listát a törvényszéki elnök visszautasította.

A többi városok közül 2 lista között folyt a küzdelem 25, három lista között 10, négy lista között ugyancsak 10 városban.

Leadtak összesen 149 990 szavazatot, melyek közül 3055 (2%) érvénytelen és semmis volt. Az érvényes 145 934 szavazat pedig a következőképpen oszlott meg a 20 párt- és választási alakulat között:

1. Az Országos Magyar Párt önálló listáira	8421
2. A kisebbségi blokk önálló listáira	2453
3. Az ellenzéki pártokkal szövetkezett kisebbségi listákra (Resica és Orsova)	1613
4. A Nemzeti-Parasztpárt és Magyar Párt kartellelles listáira	70 838
5. Bernády-féle magyar polgári demokrata blokk listájára (szocialistákkal)	1161
6. A disszidens magyarok szamosújvári listájára	190
7. A román blokk listáira	16 790
8. A Liberális Párt listáira	7239
9. A liberális - Averescu-féle blokk listáira	1686
10. A polgári blokk listáira	3149
11. A Német Párt önálló listáira	1779
12. A Nemzeti Parasztpárti disszidens listára	2436
13. A román pártok frakcióinak listáira	1388
14. A Szociáldemokrata Párt önálló listáira	7717
15. A kommunisták listáira	11 502

16. A Nemzeti Parasztpárt önálló listáira	1397
17. A Lupu párt listáira	594
18. Az Averescu párt listáira	550
19. A Nemzeti Parasztpárt és cionista blokkra	2490
20. A Nemzeti Parasztpárt és szociáldemokrata blokkra	3342

Míg a *Magyar Pártnak* a 6 városban benyújtott önálló listával 60 helyet sikerült biztosítani, addig a *német párt önálló listával* 16 helyet szerzett (Oravicán 4, Medgyesen 12), az *önálló szociáldemokrata listák* 8 város közül 5-ben együtt 27 helyet biztosítottak maguknak (Nagybányán 6, Zilahon 8, Szatmárnémetiben 13), viszont a kommunisták listája, melyet 11 városban nyújtottak be, 43 helyet nyert el (Nagyváradon 9, Temesvárt 12, Nagyszalontán 9, Gyergyószentmiklóson 5 és Marosvásárhelyt 8).

C) A magyarpárti tanácsstagok és a magyar lakosság számaránya

I. *A megyei tanácsok* magyar választott tagjainak számát, 195-öt, a városi törvényhatóságok magyar lakosságának levonásával kell a megyék magyar népességének számához viszonyítanunk, mert a törv. 197. §-a szerint a városi törvényhatóságok választói a megyei tanácsok megválasztásában nem vesznek részt.

A 8 városi törvényhatóság kb. negyedmillió magyar lakosától eltekintve a 23 erdélyi vármegye magyar lakossága Erdély össznépességének 26,5%-át teszi ki, s így a 768 választott megyei tanács tag közül 204 kellene a helyes számaránynak megfelelően magyar legyen. Vagyis a magyarság által elnyert 195 helynél mindössze 9 hellyel több. A valóság azonban az, hogy az ún. jogcím alapján a megyei tanácsba bejutott tagok 95%-ban románok, s így ezek a magyarság hátrányára billentik a mérleget a megyei tanácsokban lélekszám szerint megillető aránya tekintetében.

II. *A magyarságnak a városi tanácsok választott tagságában* való részesedési koefficiense a következő képet mutatja: a jelenlegi 49 város összes lakosságából ennyi magyart mutat ki a hivatalos statisztika

1910-ben	752 755 főnyi lakosból	475 734
1920-ban	815 654 főnyi lakosból	370 407
1923-ban	1 012 179 főnyi lakosból	394 761 (39%-ot).

Ha ezt a meglehetősen szűken mért hivatalos arányszámot vesszük is alapul, és vetjük egybe a tényleg megválasztott magyar tanács tagok arányával, akkor is szembetűnő 10,2%-os különbség mutatkozik a magyar lakosságot illetően. Ez abszolút számokban azt jelenti, hogy az 1010 választott tanács tagból nem 291 (28,8%), hanem 394 kellene hogy magyar legyen. A valóságban még több.

Ezt a száznál jóval több hiányt nem ellensúlyozzák a hivatalból kinevezett, ún. jogszerinti tagok közé bejutó kisebbségi magyar egyházi és iskolai képviselők, valamint a kereskedők és iparosok által választott magyar tagok sem, mert ezekkel szemben ott állnak, sőt számbeli túlsúlyt mutatnak az ugyancsak jogcímes tagsággal rendelkező román egyházi és iskolai képviselőkön kívül még a kereskedelmi és az ipari, valamint a mezőgazdasági kamarai elnökök is.

*

**

Megállapíthatjuk a most lepergetett közigazgatási választások eredményeként azt a tényt, hogy a magyar lakosság ezúttal sem jutott a megyei és városi tanácsokban számarányának megfelelő képviselőhöz, bár az impériumváltás óta ez az első eset, hogy ekkora számban is ott láthatja képviselőit az önkormányzati szervezetekben. Azok a disszonáns hangok pedig, amelyek az erdélyi magyarság önkormányzati képviselőinek anyanyelvhasználatát körül oly bántóan hangzottak el, nem fogják megakadályozni magyar delegátusainkat abban, hogy legjobb tudásuknak és erejüknek latbavetésével a legenergiusabban ne küzdjenek kisebbségi kulturális és gazdasági érdekeink megvédése érdekében.

Függelék

Összefoglaló táblázat Erdély 49 városáról

Sorszám	Város	Választott tanácsstagok száma	Országos Magyar Párt által elnyert helyek		A város magyar lakosságának száma 1923. évben (hivatalos adatok)		A város összlakossága 1923-ban (hivatalos adatok)	A listák száma	A névjegyzékbe fölvettek száma	Érvényes szavazatok száma
			absz. szám	%	absz. szám	%				
1.	Kolozsvár	36	7	19	51600	49	105 000	4	22 000	11 258
2.	Nagyvárad	32	10	31	47000	52	90 000	3	17 800	9443
3.	Arad	32	14	43	38700	52	75 000	4	13 906	11 278
4.	Temesvár	36	6	17	28000	31	90 000	4	20 545	14 168
5.	Marosvásárhely	32	9	28	26047	65	40 000	4	8360	5583
6.	Szatmárnémeti	32	9	28	24690	41	60 000	4	13 311	8167
7.	Brassó	32	10	31	16500	33	50 000	3	17 208	9723
8.	Nagyszeben	32	2	6	4405	10	45 000	3	15 520	8179
	együtt:	264	67	25	236942	43	555 000	29	128 650	77 799
9.	Gyulafehérvár	18	2	11	2357	17	14 000	2	2327	1812

10.	Beszterce	18	3	16	1300	9	15 000	2	4137	2856
11.	Csík Szereda	16	10	55	2230	74	3000	2	1070	823
12.	Fogarás	16	4	25	2800	33	8500	2	1618	1233
13.	Sepsiszentgyörgy	18	10	56	8649	79	11 000	2	2981	1744
14.	Déva	16	5	31	5910	54	11 000	2	2555	1744
15.	Balázsfalva	16	-	-	520	17	3100	2	1036	898
16.	Máramarossziget	32	7	22	4000	13	30 000	3	6242	3009
17.	Segesvár	18	2	11	2573	15	18 000	2	4409	2694
18.	Zilah	18	12	67	5814	68	8500	2	2550	1659
19.	Dés	32	10	31	6540	38	17 000	2	2816	1811
20.	Torda	32	8	25	12 500	54	23 000	2	4687	3334
21.	Székelyudvarhely	18	12	67	800	87	9000	2	?	1807
22.	Oravica	16	1	5	246	4	5645	4	?	1708
23.	Lugos	32	2	6	7945	32	25 000	2	5400	4086
	együtt:	316	88	28	71184	35	201 745	33	41 828	31 218
24.	Nagyenyed	16	8	44	6371	58	11 000	1	2350	-
25.	Abrudbánya	16	5	31	724	24	3000	2	617	454

26.	Szászsebes	16	-	-	295	3	12 000	3	1988	1691
27.	Naszód	16	-	-	100	3	3300	2	903	641
28.	Nagyszalonta	18	7	39	12 500	54	23 000	4	4300	3034
29.	Belényes	16	8	50	1092	26	4215	3	941	715
30.	Gyergyószentmiklós	16	11	69	13 370	89	15 000	2	2901	1722
31.	Kézdivásárhely	16	14	87	4551	91	5000	2	1256	873
32.	Petrozsény	18	3	17	5455	38	14 465	3	4336	3052
33.	Vajdahunyad	16	4	25	2330	47	5000	2	1470	1001
34.	Hátszeg	16	4	25	340	11	3000	2	653	506
35.	Szászváros	16	3	19	620	8	7500	2	1912	1502
36.	Dicsőszentmárton	16	9	56	4845	54	9000	3	1936	1244
37.	Erzsébetváros	16	7	44	2355	39	6000	1	?	-
38.	Szászrégen	18	7	39	2953	29	10 000	2	2351	1642
39.	Medgyes	18	3	17	1947	13	15 000	4	3653	2595
40.	Nagybánya	18	4	22	7934	34	23 000	3	3789	2574
41.	Felsőbánya	16	4	25	-	-	-	1	?	-
42.	Szilágysomlyó	16	7	44	4386	44	10 000	2	1974	1489
43.	Nagykároly	18	10	56	4976	22	23 000	4	3800	2788

44.	Szamosújvár	16	6	37	2460	27	9000	4	1794	1205
45.	Resicabánya	18	-	-	1300	7	18 150	2	5438	4241
46.	Karánsebes	16	-	-	355	4	9000	2	2200	1640
47.	Orsova	16	2	12	650	12	5478	2	?	1112
48.	Bánffyhunyard	16	10	55	3006	66	4536	1	?	-
49.	Lippa	16	?	?	1720	25	6790	2	?	1196
	együtt:	430	136	32	86 635	34	255 434	61	50 562	36 917
	Összesen:	1010	291	29	394761	39	1 012 179	123	221 040	145 934

Jegyzetek

¹ Megjelent a *Monitorul Oficial* 1929. augusztus 3-i számának 6186-6254. oldalain.

² *Város* a városi község, melynek 50 ezernél kevesebb a lakossága, és nincs a törvény által municípiummá nyilvánítva. *Törvényhatóság* (municipium) az a városi község, melynek 50 ezernél több lakosa van, vagy közgazdasági és közművelődési fontossága alapján törvény által van törvényhatósággá nyilvánítva.

³ *Vidéki* községeknek legalább 10 ezer lakóval kell bírni, s egy vagy több falu (sat) összetételéből állanak. A falvakat, amelyek egy vidéki községben bennefoglaltatnak, közigazgatási szempontból úgy kell tekinteni, mint azon község községrészeit. Ezek a falvak kétfélek: 1. kislefalu - 600 főnyi lakosig terjedő, 2. nagyfalvak - 600 főnél nagyobb népességgel.

⁴ A tanulmány első (A) és második (B-C) részének megírása között eltelt 4 hónap alatt a megyei választások ellen érvényesített jogorvoslatok már az összes fórumokat végigjárták, s ezek eredményeképpen *Udvarhely* és *Háromszék* megyék tanácsválasztását a központi revíziós bizottság is megerősítette. Azt is módunkban volt megállapítani az időközben beérkezett kérdőívekből, hogy Széchenyi megye tanácsába egyetlen magyar sem jutott be. Helyt áll tehát az a közlésünk, hogy *Erdély 23 vármegyéjében önálló magyarpartii listák alapján 70, egyezményes (paktumos) listák alapján pedig 125, összesen 195 helyet nyert a választás útján az erdélyi magyarság a megyei tanácsokban.*

Megállapításunk kiegészítésül le kell azt is szögezünk, hogy az eltelt 4 hónap kevésnek bizonyult arra, hogy a megyei tanácsok meg is kezdjék működésüket. Több erdélyi megyében a már megalakult megyetanács helyett ma is időközi (interimár) bizottság a kormányos. Ezeket a közel egy éve legnagyobb sürgősséggel föllosztatott tanácsok helyébe nevezte ki még a színmagyar megyékben is majdnem teljesen román nemzetiségűekből a kormány. Udvarhely, Háromszék és Csík megyében ezek az időközi bizottságok minden eszközt megragadnak uralmuk meghosszabbítása érdekében. Udvarhely és Háromszék megyék közönsége éppen ezért a folyó év július havában küldöttségileg memorandumot volt kénytelen benyújtani a tartományi igazgatósághoz az időközi bizottságok törvényellenes működése miatt.

⁵ Az 1929. évi közigazgatási törvény 546. §-a alapján kibocsátott 1929. december 7-én kelt 4036. sz. királyi dekrétum (*Monitorul Oficial* I. rész, 1929. december 9-i 274. sz.)

⁶ Az 1925. évi közigazgatási beosztás szerint létezett 7 törvényhatósági jogú városhoz (Kolozsvár, Nagyvárad, Arad, Temesvár,

Marosvásárhely, Brassó és Nagyszeben) új municípiumként járult hozzá Szatmárnémeti lakosainak száma alapján. (4. §)

⁷ A megyeszékhelyekben változás az, hogy Szatmár megye székhelye Nagybánya helyett Szatmárnémeti lett.

⁸ Brád (Hunyad vm.), Maroshévíz (Maros-Torda vm.) és Vízakna (Szeben vm.) városi jellege megszűnt és vidéki községekké lettek: viszont városokká emelte a királyi dekrétum Bánffyhunadot és a Temes megyei Lippát; Nagybánától különálló városnak nyilvánította pedig Felsőbányát. Így a városok számában változás nem történt. Számuk: 49 maradt.

⁹ A *balázsfalvi* tagozatnál történt, hogy félreértve a dicsőszentmártoni központ értesítését, mely a Nemzeti Parasztpárttal kötötte meg Balázsfalvára vonatkozólag is a választási egyezséget, a liberális listán jelöltséget vállalt 3 magyar kilépett az Országos Magyar Pártból, viszont a Nemzeti Parasztpárt által följánlott helyekre jelöltséget senki sem vállalván, Balázsfalván a tanácsnak Országos magyarpárti tagja nincs. A liberális listán egy magyar jutott be a tanácsba.

Marosvásárhelyen a dr. Bernády György által alakított Magyar Polgári Demokrata Blokk állott a hivatalos egyezményes listával szembe, s 7 magyar, de az Országos Magyar Párt kötelékébe nem tartozó tagja be is jutott a tanácsba. Szamosújváron viszont az elégedetlen magyar-örvények és a magyar munkások állottak szembe a hivatalos jelölőlistával.

* *Forrás: Magyar Kisebbség 1930. 7. sz. 234-239. és 15-16. sz. 554-564.*

- *Bodó Barna: Választás és váltás*
- *Jakabffy László: Egy vélemény Biharból*
- *Ráduly Róbert: Szövetség az önkormányzatokban*
- *Szász Jenő: RMDSZ és médiadiktatúra*
- *Bárdi Nándor: Választások a két világháború közti romániai magyar kisebbségpolitikában*
- *A romániai magyar és német népkisebbség parlamenti képviselőinek számadatai kilenc választásról*
- *Dr. Fritz László: A közigazgatási választások eredményei*
- *Dr. Fritz László: A Iorga-kormány "interimár-bizottságai" és a magyar nemzetkisebbség*
- *A Magyar Párt paktumtárgyalása*
- *[Ugron Istvánnak, az OMP elnökének lemondása]*
- *Önkormányzati választások 1996-2000. A megyei tanács megválasztása*
- *A megyei tanács megválasztása*
- *Önkormányzati választások 1996-2000*
- *A helyi tanács megválasztása*
- *Önkormányzati választások 1996-2000*
- *Polgármesterek megválasztása*
- *Székely István: Cselekvési alternatívák 2001 tavaszán*
- *Jürgen Habermas: Az európai nemzetállam és a globalizáció hatásai*
- *Romániai magyar választók 2000 szeptemberében*
- *Demeter M. Attila: Negatív és pozitív szabadság, liberalizmus és kommunitarizmus*
- *Győri Szabó Róbert: A parlamenti pártok és az alapszerződések (1994-1997)*
- *Horváth Krisztina: A Hasan és Chaush c. Bulgária ügy és a kisebbségi jogok védelme, avagy a muftik törik át a hallgatás falát?*
- *Varga Attila: Állam és egyház viszonyrendszerének elemzése*
- *Boga Emese: Az ígéret mint árucikk*
- *Fákó Péter: A gazdasági növekedés alakulása Romániában (1991-1997)*
- *A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája*
- *Bognár Zsolt: Róluk, de nélkülük...*

(c) *Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004*
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék